

Actualitad e pretensiuns eticas

Ina gasettina stimulescha da patratgar

DA GUIU SOBIELA-CAANITZ

■ **Duas giadas al mais cumpara a Turitg la gasettina «Orientierung», «fegl catolic per infurmar sin basa d'ina concepziun dal mund»*. Sper ils redactors collavuran correspundents exteriurs.** Mintga numer tracta l'actualitad internaziunala dal punct da vista teologic. Era sch'ins n'accepta betg tuttas premissas u conclusiuns da las contribuziuns, stimuleschan ellas d'examinar schabetgs contemporans a la glisch da pretensiuns eticas.

Co far guerra per ils dretgs umans?

Il davos numer (23/24) da 1999, paginà da 249 enfin a 264, cuntegna t. a. in essai ed in rapport che tutgan dumondas fundamentalas dals onns novanta e probabel era dals onns nulla. L'essai dal teolog tudestg Hans-Joachim Sander sclarescha motivs e consequenzas da l'intervenziun da l'OPAN (Organisaziun dal patg da l'Atlantic nord) en la Mesinsla balcanica. En lez rom ha la Germania entschet ina guerra per l'emprima giada dapi 1945. Ins enclergia las resalvas da bliers burgais tudestgs. Però cun «las bandischadas en massa [da Cosovars] ed il genocid» pudev'ins be pli «far guerra en num dals dretgs umans (...).

Lez gener da guerra vegn ins a schlargiar en il tschientaner nov (...). Uschia unesch'ins l'amur per l'uman cun la violenza cunter umans (...). Ina guerra per amur dals dretgs umans è in paradox privlus. Ins dovra violenza per far fin cun ina violenza che sa drizza cunter impussants (...). La forza religiosa da la guerra vegn augmentada da l'uniun cun ina valita religiosa tradiziunala, numnadamain l'amur per l'uman. Ins na cumbatta cunter l'inimi, mabain a favur da umans per gronda part impussants" (pp. 251–254). L'autur suttastritga ch'ins possia mitschar da lezza cuntradiciun pir «renconuschend la dignitad umana er a l'inimi» (p. 256) tenor il cumandament: «Charezzai voss inimis! Faschai dal bun a quels ch'as odieschan!» (Lucas 6, 27). «Ils alliads da l'OPAN ston ussa sa dumandar co ch'els duajan tractar quels Serbs ch'els sez han fatg lur inimis» (p. 256). Sander fa pia attent a la problematica da mintga diever da la forza; ina risposta na dat el dentant betg, perquai ch'el sez è spartì internamain tranter l'ideologia nunviolenta e la schient-scha ch'ins stueva tuttina far fin cun ils malfatgs da la Serbia en il Cosovo.

Realitad e pensums d'Europa

Pli concret è il rapport da redactor

Nikolaus Klein pertutgant la «reuniun episcopala extraordinaria» d'october 1999 «per l'Europa» (pp. 263–264). L'autur vesa in avegnir per la Baselia catolica en noss continent be en «ina tschertga cuminaivla da la vardad» areguard «ils sintoms da crisa en ils champs culturals, politics, ecumenics e socials (...) sco privels, però era sco perspectivas per ils umans», sco che la gruppa d'uestgts francofons ha s'exprimida en ses rapport per mauns da l'assemblea. En in tal spiert ha questa era scrit sia conclusiun nr. 39, davart «la baselia e l'Uniun europeica», che Klein resumescha sco suonda: «Ins sto renconuscher l'Europa sco ina realitad multiforma, influenzada da turments e dispitas, bleras giadas dividida, però destinada per vegnir ina lia da naziuns, averta per auters continents e cumpigliada en il moviment da mundialisaziun, (...) ina realitad geografica, dentant era culturala ed istorica, influenzada dal cristianissem en maniera decisiva (...). Tar sias valitas fundamentalas appartegnan la dignitad absoluta da la persuna umana, la raschun e la libertad, la democrazia ed il stadi da dretg, la separaziun tranter politica e religiun. Per integrar e metter perina ils Europeans, na pon ins renunziar a collavurar cun las baselgias ortodoxas ed evangelicas, e quai er (...) en in dia-

log (...) cun la generalitad en il champ etic e social».

Viver cun dumondas

L'autur è però dischillus da tschels fritgs da la scuntrada. A dumondas cleras ha'la dà respostas pedantas e dogmaticas, prendidas or dal catechissem e che na pon gidar tgi che n'ha betg la «dretga» cardientscha. I resta pia be problems: «I vegn adina pli grev da transmetter l'ierta spiertala, morala e culturala d'Europa a las generaziuns vegnintas» (conclusiun nr. 3).

«Ils cristians èn obligads d'enconuscher autras religiuns en maniera objectiva» (conclusiun nr. 11). «Co po la societad s'organisar tenor gestia e solidaritad?» (conclusiun nr. 23). En in raschioni cun schurnalists ha uestg Karl Lehmann (Magonza), parsura da la Conferenza episcopala tudestga, deplorà che la radunanza n'haja betg discutà las relaziuns dals cristians cun l'islam en maniera adequata ed objectiva; quai è tant pli donn che 3 milliuns muslims vivan en Frantscha, puspè 3 en Germania, 1,5 en Gronda Bretagna e bunamain 1 en l'Italia, per numnar be las cifras las pli autas. Cun talas dumondas stuain nus viver.

* **Adressa: Orientierung (ISSN 0030-5502), Scheideggstraße 45, 8002 Turitg. Telefon 01 201 07 60. Telefax 01 201 49 83.**